

Bomlærke, *Emberiza calandra*

Ryggen er askegrå med sortplettede fjer, halen mørkebrun, den lysere bug har mørke pletter. Ynglestandfugl i åbent, dyrket terræn over hele landet undtagen Bornholm, hvor den forsvandt o. 1900.

– Danmarks Dyreverden 8, 315-18.

Bomlærke 1852ff (1) fra tysk baumlærche 'trælærke', den sidder sensommer og vinter i alléer og fritstående træer; med sin grålige fjerdragt kan den ligne en lærke; forvansket til *bolærke* VFyn (2).

Kornværling 1852ff (1) den æder korn, efterleddet (o. 1750ff) er måske afledt af vejr, fuglen bebuder omslag i vejret, den er »et forbud for frost« (1763; 3), eller dannet af ordet vår (4).

Kornlærke o. 1700ff (5), *knøtter* 1763-1852 (6), *hirseværling* 1801 (7), *stritte(r)* Læsø 1802ff (8), Sønderjylland, Ærø, Uldum SJylland 1878, 1899 (9), den flyver og sidder med striitende ben; *bonsparre* Mors 1807ff (10), *bondespurv* Mors 1841ff (11), Thy o. 1880 (12) *båndsparri* Thy 1886 (13), *gråbonsparre* VJylland 1889 (14), *gråbone* Holmsland o. 1880 (15), gråbone = bynke, fuglen sidder ofte og synger i denne o.a. kurvplanter, jf. *tidsellærke* 1852ff; Sir VJylland 1886, Ålborgegnen, Vendsyssel (16), *tidsselfugl* Saltum Vendsyssel (17).

Englærke 1852 (1), *dumlærke* og *klondtlærke* Fredericiaegnen 1889 (18), *tornlærke* ØJylland (18), *titterise* Elsted ØJylland o. 1900 (19); *hårfugl*, *hårvindel*, -*vendel* V og NJylland o. 1880 (20) reden fores med hår; *stenlærke* Tapdrup MJylland, Læsø (21), *skraplærke*, *skræppestodder* (også om pralhals) Salling, Mors, Frederikshavn 1875 (22), *skraldespurv* Resen s. Salling (2), *bomspurv* Mors (23), *piplærke* Thy, SFyn (24). *Skatpålæg*, *skorpoleje* Køng VFyn 1887 (25); *gråvælming* Bornholm (26).

Gåsespurv 1889 (18), *sissellærke* 1888 (27).

LITTERATUR: (1) 451 198; (2) 388; sml. 68 100 (Vium 1795); (3) 693b 1,628; (4) 659 27, 954f; (5) 579 K298; 693b 1,628; 451 198; 856 154; 202c 2,194; 794 12,1889,153 (*kvonnlærke*, Sønderj.); (6) 693b 1,628; 451 198; (7) 659 8,160; (8) 61 152; (9) 683b 70; 224 1899,41; (10) 769 36; (11) 804 1,100; (12) 212c 1,106; (13) 321 23; (14) 794 12, 154; (15) 212c 1,506; (16) 451 198; 281d 1886; 794 10,1889,64; 169 2,1925-29, 30; 464 8,1886,374; (17) 169 3,1930-31,148; (18) 794 12,153f; (19) 212c 3,808; (20) 794 1,108; 2 223f; 5 37; 160 1904/30: 2455 (1884), 2475 (1884); 212c

1,774; (21) 169 3, 1930-31, 147; 202d 2, 287; (22) 451b 337; 794 5,37; 212c 3,329; 804 1,100; 169 4,1937,216; (23) 804 1,100; (24) 388; 794 12,153; (25) 794 7,141; (26) 785 230; (27) 794 10,64.

STEMMETYDNING, VEJRVARSEL

Stemmen sammenlignes med to flintesten, der gnides mod hinanden; den lyder »som når man slår smut hen ad en blank isflade« (1). Fuglen siger: stik, stik i og skri-i-ig! (stik i = begynde pludselig) (Samsø; 2); gi[d], gi gi jeg var død! (ØMøn; 3).

Når bomlærken kvadrer, kommer der regn (4); sml. ovenfor.

Kornlærken indfinder sig nogle vintre i stor mængde; da de er meget fede, fanges de med hestehårssnarer sat på fladtørv bestrøet med kornfrø og sat ud på sneen (1769; 5).

LITTERATUR: (1) 82 111; (2) 794 5,44; (3) 388 (1934); (4) 160 1904/28: 3243 (1884); 794 7,141; (5) 693b 5.1,523.

PROSA OG POESI

Bomlærken ... sad hist og her på ledstolperne og sendte sin klare reveille af muntre morgentriller ud i den nyskabte dag *Jeppe Aakjær* (1); en bomlærke synger sin lille ørkentørre visestump fra toppen af en tjørn *Achton Friis* (2).

Jeg hører kornlærken, der sad på telefontråden ovre på Dybbølbjerg og stødte sin dirrende stemme frem; det lyder som om metal sad og sang på metal *Holger Drachmann* 1877 (3); på telegraftråden sidder den tykke bomlærke og synger en vemodig vise, det er kun en simpel sang, men den passer godt til den alfare vej *P. Andresen* (4).

Telefonfuglen par excellence er kornværlingen eller bomlærken. Den har specialiseret sig som telefontrådenes bevogter og elsker, her hygger den sig, og herfra lyder dens lille pudsigeste strofe *Finn Salomonsen* (5); nogle bomlærker sidder apatiske på en ensom telefontråd ... Gud véd, hvad bomlærkerne egentlig sad på før der var telefontråde til! *Achton Friis* (6). Blandt de gåder i naturen, som vi næppe kan vente at få opklaret, er den: hvor sad bomlærken før telegrafen blev opfundet? Faktum er, at man nu ser fjorten bomlærker på telefontråde for hver gang den sidder et andet sted *Knud Hee Andersen* (7).

Overfor: *Syngende gulspurv i toppen af lav skovfyr. BIO-FOTO/Geert Vestergaard-Hansen.*

En fattig fugl i grå og simple klæder, · der ingen store, skønne hymner kvæder, · men kun i al fredsomlighed og ro · udsynger kort sit »titteriss« så fro *Peter Ommerbo* (8).

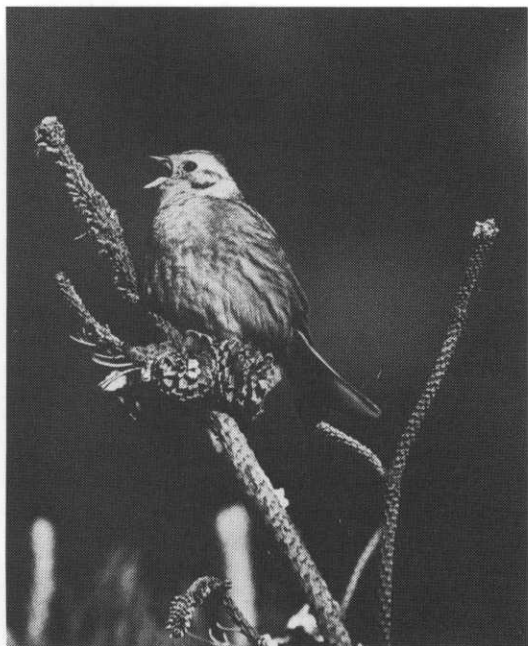
LITTERATUR: (1) 937e 48; (2) 248c 1,15; (3) 184b 125f jf. 43; (4) 21 22; (5) 757 45; (6) 248 1,331; (7) 16 139; (8) 657c 36.

Gulspurv, *Emberiza citrinella*

Gulspurven har citrongult hoved, grågrøn nakke, gul- til nøddebrun sortpletet ryg og gulgrøn bug. Meget alm. ynglestandfugl.
– Danmarks Dyreverden 8, 319-22.

Gulspurv o. 1700ff, staves 1802ff også *guldspurv* (1).

Gulbuk Valsbøl SSlesvig o. 1880 (2), *gulspink* Åbenråegnen (3), *likskide* Als o. 1900 (4), se nedenfor, *gulirisk* Læsø (5), *gul(d)lærke* Læsø, Samsø 1886, *Ærø*, *Røsnæs*, *ØMøn* (6), *gulfugl* o. 1880 og *gølle* o. 1925 *Ærø* (7), *såbygfugl* Langeland (3), *kornspurv* Skårup SFyn (8), *syvtæller* Hornbæk

(9), *strit(te)* København o. 1880, Amager (3), sml. bomlærke s. 358; *gulværling*, -*vælmning* (-velmijn) Bornholm 1796ff (10) »eller rettere guljelmjina 'gulhjelmede'« 1804 (11).

LITTERATUR: (1) 659 7,365; (2) 212c 1,512; (3) 388; (4) 212c tb. 290; (5) 202d 2,108; (6) 202d 2,108; 794 5,45; 169 3,145; 388; (7) 165 5,1910-11, 146; (8) 160 1904/4 (282); (9) 692 30/7 1941; (10) 219 8,1069; 3 58; 785 229; (11) 801 64.

STEMMETYDNINGER, VARSLER

Likke lik' lik' lik' ski-i-i mæ fälåv å si! [slikke skidt, med forlov at sige] (Sundevad, Angel; 1); læg, læg, læg, læg ski-i-dt! (2); lille ligge lidt og lure! (3).

Him-him-him-him-himmerigs rige! (Nymark NVFyn; 4); hannen til hunnen i yngletiden: skvitskvittevit, ka' du se min pit? – hun svarer: skidt, det skidt har jeg set så tit! (Egense; 5); gid gid, gid, gid jeg var død! (ØMøn; 5).

Jeg kan ikke komme ned! (6); får tiden til at gå-å! (7).

Man siger, at den tæller til syv (men har ofte flere strofer): en-to-tre-fire- (langsommere) fem-seks-syyyv! (8); sit-ti-ti-ti-tyve! (9); sy-sy-sy-sy-sy-hrijnj! [syren] (Bornholm; 10); har I mere mælk? – på Bornholm: har I mere fløde? (11).

Det var lys morgen, da en mand vendte hjem fra gilde, og i vidjebuskens top sang gulspurven »Hans Jørgen Jørgensen, Hans Jørgen Jørgensen – du kom for silde!« Men fra tørvegraven kvækkede den grønne frø: det var tidsnok, det var tidsnok! (Horne SFyn; 12).

Guldsurvens simple melodi: · o, stå mig bi, o, stå mig bi! *Sigurd Swane* (13). Er du sikker på vinteren · er forbi? · Bi lidt, siger gulspurvene, · bi-bi-bi-biih! *Arthur Arnholtz* (14).

Guldsurvens lyse efterligning af skæbnemotivets fire noder, di di di – dyh *Jacob Paludan* (15).

Jo hårdere vinter desto federe gulspurve (1791; 16). Mod strengere frost søger de fra marken ind til gårdene (1796ff; 17); når gulspurven ikke synger »rigtigt«, kan der ventes ondt vejr (1848; 18). Kan man fange en gulspurv, får man lykke og velstand (19).

Hvis et menneskes hår kommer i en gulspurv rede, får det gulsot; fuglen må heller ikke flyve bort med ens afklippede neglestumper (20).

Hvis en gulspurv flyver over et hus, hvor en dyne ligger opslået fra om morgenen, får den person gulsot, som sover i sengen (NSjælland; Bornholm; 21).